

PRVNÍ STRANA

3

**Oběžník kolegiální podpory v projektu
Školní čtenářské kluby na 2. stupni ZŠ**

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

NOVÁ ŠKOLA, o. p. s.

*Každý má právo na plnohodnotné vzdělávání.
Někdo to má ale z různých důvodů těžší...*

Čtenářské kluby

„Školní čtenářské kluby na 2. st. základní školy“, reg. č. CZ.02.3.61/0.0/0.0/16_012/0000589.

Projekt je financován v Operačním programu Výzkum, vývoj a vzdělávání a státním rozpočtem ČR.

Milí přátelé čtenářských klubů a čtení vůbec,

čtete-li tento oběžník, nacházíte se právě v procesu čtení. Není to jednoduchá záležitost, naopak. Ve vašem mozku probíhá nesččetně operací, obohacujete svou intelektuální i emoční zkušenost. A co teprve při četbě dobrého románu? (Zcela svobodně změňte předmět čtení, chcete-li.) Proces čtení je podivuhodný, má svou nezpochybnitelnou moc, mění čtenáře, aniž by mu bral svobodnou vůli. Energie do něj investovaná se vrací i s úroky.

První strana číslo 3 je celá věnována procesu čtení a jejím jediným záměrem je vás k němu motivovat a předat pár inspiračních tipů, jak se mu radostně oddávat. Cílem projektu je totiž jednoduše četba a radost z ní. Přeji vám, abyste ji zažívali, když otvíráte knihu v horko těžko pro sebe vyšetřených chvílích, když se s dětmi v klubu začínáte při dílně čtení a také při čtení těchto stránek.

Přeji vám, abyste radost z četby dále šířili, především do vašich klubů.

Tereza Nakládalová

OBSAH ČÍSLA:

strana	5	Útěcha z literatury aneb povzbuzení z poučení Když jednoho podzimního dne čtenář... proces čtení z pohledu nejen Itala Calvina
		
strana	8	Co se děje v projektu? Nový rok, nový nábor – zkušenosti Martiny Hantychové s překonáváním překážek při náboru Spaní ve škole v CKP Kolín – tentokrát pro dospělé Listování – scénické čtení zažili jako první členové klubu v Táboře
		
strana	13	Inspirace z druhé strany Sledování procesu čtení v ČK U Soudu v Liberci Čtenářská lekce na Orwellovu Farmu zvířat vytvořená manažerkou ČK Martinou Pobřislovou – pravidla klubu mohou vzejít i z četby Literatura je metaforou života – čtenářská lekce Alžběty Ingrové na knihu Marka Haddona Podivný případ se psem Čtenářský klub pro dospělé – inspirace Hanky Holubkové, knihovnice z pražských klubů
		
strana	23	Čtenářské zrcadlo Vedoucích CKP Olgy Blažkové Šárky Růžkové
		
strana	25	Mimořádná příloha Přednáška britského spisovatele Neila Gaimana: Proč naše budoucnost závisí na čtení, knihovnách a snění

PRVNÍ STRANA 3

Oběžník kolegiální podpory v projektu
Školní čtenářské kluby na 2. stupni ZŠ

Autorkou přebalu je Magdalena Rutová

Útěcha z literatury aneb povzbuzení z poučení

Proces čtení

Každá věta otevírá horizont, který věta následující buď potvrdí, zpochybní, nebo zcela odmítne. Čteme zároveň dopředu i nazpátek, předvídáme a rozpomínáme se, a to možná i s vědomím dalších možných realizací textu, jež naše čtení potlačilo. Celá tato komplikovaná aktivita je navíc vykonávána na několika rovinách najednou, protože text obsahuje rozdílné narativní perspektivy, něco upřednostňuje, něco nechává v pozadí, má alternativní významové vrstvy, mezi nimiž se neustále pohybujeme.

Wolfgang Iser, Proces čtení

Když jednoho podzimního dne čtenář...

Proces čtení z pohledu nejen Itala Calvina

Jsme kluby čtenářské a čtení by zákonitě mělo být naší ústřední aktivitou. Co je vlastně ono čtení? Proces, který probíhá v myslích dětí i našich ve chvíli, kdy při čtenářské dílně nastane blahodárné ticho a my se začítáme?

Čtení je především moderní záležitost, vzhledem k historii lidstva jej užíváme teprve krátce a leckde se bez něj lidé obejdou dodnes. Náš mozek proto nedisponuje jedním centrem, které by si za staletí pro tento účel vyprofiloval. Čtení zaměstnává hned několik částí mozku a zatěžuje naši mysl složitou „vnitromozkovou“ komunikací.¹ Čtení je proto náročné.

Každá náročná disciplína vyžaduje zvládnutou techniku a především trénink. Budu nosit dříví do lesa, pokusím-li se vás přesvědčovat o prostém faktu, že náročnost čtení zdoláváme zase jen čtením. Kromě mnoha výzkumů,² které to potvrzují, o tom napsala článek do úvodního čísla První strany i naše odborná garantka Irena Poláková. Dovolím si pouze předat vám v zahraničí používaný příhodný název tohoto jevu - Matoušův efekt. Termín odkazuje na část Matoušova evangelia, kde se píše: *Kdo má, tomu bude dáno a přidáno; kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má.*³ Pro čtení je to velmi výmluvné podobenství.

Čtení ale není jednoduché ještě z jiného hlediska - stejně jako mezilidské vztahy i čtení předpokládá vysoký stupeň interakce. Čtenář a text, to jsou dva základní faktory, které proces čtení ovlivňují. A těžko říct, kdo aktivněji. Každý text obsahuje kód svého čtení⁴ a každý čtenář je schopen a ochoten jej jinak využít. Do hry vstupuje především čtenářova zkušenost, nejen s literaturou a čtením obecně, ale i zkušenost osobního života a sdílené kultury. Změnou zkušenosti se mění i naše čtení, jistě zažíváte překvapení nad texty, které jste četli již dříve a v nichž najednou objevíte nečekaně nové sdělení. Zajímavé je, že čtenáři

mnoho svých nových zkušeností nabývají právě v četbě. Interakce se zdokonaluje, obohacuje, stejně jako hluboký vztah mezi lidmi (na rozdíl od mezilidských vztahů zde ale nevede střídání partnerů k povrchnosti, jediným úskalím může být stoupání nároků na partnery budoucí).

Proces čtení je z tohoto důvodu záležitostí intimní, která může být na zásahy zvenčí citlivá. Naše role v klubu pak může připomínat tanec mezi porcelánem. Dotýkáme se niterných pocitů, soukromých myšlenek, ryze osobních prožitků. Přesto je dobré navzájem své čtenářské zážitky sdílet, tak jako sdílíme ty osobní. Prohlubujeme tím naše vztahy, verbalizací si upřesňujeme a konkretizujeme neurčité pocity, neuchopené myšlenky, sdílením prověřujeme věrohodnost našich názorů a především umocňujeme svou zkušenost zkušeností jiných.

Proces čtení je ale i záležitostí intelektu, má své zákonitosti, známe techniky, jak jej podpořit, můžeme jej řídit. A zde nám hrozí nebezpečí. Lehce můžeme sklouznout z role čtenářského průvodce do role slona v porcelánu. Přílišné řízení čtení může narušit jeho přirozený proces a aktivity kolem mohou přebít samotnou čtenářskou aktivitu, kterou probouzí interakce s textem. Není to jednoduchá role a často u ní platí, že méně je více. Pomocí s vybalancováním by nám mohl respekt k samotnému procesu čtení, jistá uctivá bázeň. Naším hlavním cílem přeci je, aby děti četly a aby četly rády. A vlastně jde jen o toto jediné, Matoušův efekt zařídí vše ostatní.

1-SEIDENBERG, Mark S. *Language at the speed of sight: how we read, why so many can't, and what can be done about it*. New York: Basic Books, an imprint of Perseus Books, a division of PBG Publishing, LLC, a subsidiary of Hachette Book Group, 2017.

2 -Viz např.: Anderson, et al., 1988; Chall, Jacobs, & Baldwin, 1990; Hayes, 1988; Hayes & Ahrens, 1988; Juel, 1988, 1994; Stanovich 1986, 1989, 1993

3—Mt 25, 29

4 -Todorov píše: Každá fikce obsahuje ve svém lůně reprezentaci onoho procesu četby, kterému se oddáváme. In: TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Přeložil Jiří PELÁN, přeložila Libuše VALENTOVÁ. Praha: Triáda, 2000. Paprsek (Triáda). ISBN 80-86138-27-5.

Na tomto místě je zahájena diskuse. Děje, postavy, prostředí, pocity, vše je smeteno se stolu, aby se uvolnil prostor pro obecné ideje.

„Polymorfně perverzní touha.“

„Zákony tržní ekonomiky...“

„Homologie významových struktur.“

„Deviace versus instituce.“

„Kastrace...“

Nikdo už nemá zájem o další četbu. Jen ty tu sedíš neukojen, dychtiv pokračování, ty a Ludmila.

Přistupuješ k Lotarii, natahuješ ruku po papírech, jež si rozložila před sebou, a ptáš se: „Mohu?“ Pokoušíš se zmocnit románu. Ale není to kniha, je to jen jeden vytržený arch. A kde je zbytek?

„Promiňte, hledal jsem další stránky, pokračování,“ říkáš.

„Pokračování...? Och, to už stačí, o tom, co jsme slyšeli, se dá diskutovat měsíc. Nebo ne?“

„Nechci o tom diskutovat, chci si to přečíst...“ říkáš.

Úryvek je z pozoruhodné knihy italského spisovatele Itala Calvina *Když jedné zimní noci cestující*, která je skvělou pomůckou pro vypěstování uctivé bázně k samotnému čtení, jak také úryvek naznačuje. Titul byl léta beznadějně vyprodaný, ale dnes je k dostání díky novému vydání v nakladatelství Dokořán. Kniha je unikátní nejen hlavní dějovou linkou – příběhem čtenáře a čtenářky – ale především formou vyprávění, autor píše ve velmi nezvyklé du formě. Bonusem pak je zpracování jednoho námětu různými žánrovými postupy tak, že si jednotnosti sotva povšimnete. Zkrátka pro vedení klubu výborná studijní literatura, doporučuji, nenutím, ale třeba nastane chvíle, kdy jednoho podzimního dne čtenář...

Tereza Nakládalová
Garantka regionálních koordinátorů a metodického vedení CKP

CALVINO, Italo. *Když jedné zimní noci cestující*. Druhé vydání v českém jazyce (v Dokořán první). Praha: Dokořán, 2017. ISBN 978-80-7363-833-7

Co se děje v projektu?

Nový školní rok s sebou v mnoha klubech přinesl i nový nábor a ne všude to byla jednoduchá záležitost. Martina Hantychová musela v Kralupech nad Vltavou překonat mnoho překážek a přesto dotáhla nábor do zdárného konce, svoji cennou zkušenost sepsala.

Zkušenosti z náboru

Začal nový školní rok a s ním i nábor do Školního čtenářského klubu na naší škole. Potýkala jsem se ale s mnoha překážkami, které mě stresovaly a frustrovaly, tak jsem se na radu regionální koordinátorky Niny Rutové ze všeho vypsala. Při hledání nových cest pro získání dětí, jsem si uvědomila některé skutečnosti, které možná pomohou při dalších náborech.

Nutno podotknout, že na konci školního roku 10 z 12 členů klubu jasně řeklo, že chtějí pokračovat i v dalším školním roce. Včas jsem zadala požadavek na rozvrhy vedení školy. A naivně jsem si myslela, že to stačí a nábor proběhne stejně hladce jako v lednu. Ovšem objevily se jak objektivní, tak ze strany žáků subjektivní důvody, proč v klubu nemohli či nechtěli pokračovat. Objektivními důvody byly odpolední vyučování, obsazenost knihovny a krátké vyučování, tedy delší (hodinové) čekání na klubovou schůzku. Prvním problémem bylo hledání vhodného dne. Původně plánované úterý se ukázalo jako nemožné kvůli odpolední výuce v knihovně, dále bylo stanoveno jako den porad, rodičovských schůzek a konzultací s rodiči. Aby mohly v klubu pokračovat přihlášené děti ze 7.C, museli jsme zvolit čtvrtek, protože v pondělí a ve středu měly děti odpolední vyučování. Tím se kvůli rozvrhu zúžila množina tříd na nábor na 7.B a šesté třídy.

Zde ovšem vyvstala další překážka – konkurenční doučování. Naše škola od září rozjíždí inkluzivní projekt na doučování ve všech hlavních předmětech spolufinancovaný z evropských fondů, který koliduje časově (doučování navazuje na dopolední vyučování) a i cílovou skupinou s naším projektem. Je jasné, co rodič zvolí, pokud dítě přinese přihlášku na doučování a na Klub. Tím jsme přišli o několik dětí, které by na Klub rády dál chodily, stejně tak o děti, které tam ani začít chodit nemohly.

Zbyly tedy šesté třídy, které mají v den klubových schůzek zase kratší vyučování a musejí na Klub čekat. Nabídla jsem tedy hlídání dětí před klubem, protože rodiče často argumentují obavami, že se děti budou někde toulat a na Klub ani nedorazí. Výjimečně se jako důvod odmítnutí Klubu objevilo, že má dítě v dané době jinou aktivitu – sportovní či jiný kroužek (1 žák).

Na objektivní důvody se nabalily důvody subjektivní, tedy jak odůvodňují samy děti, proč na Klub nechtějí chodit. Prvním z nich je, že např. v 6. třídách neučím a děti mě neznají. Udělala jsem tedy lekci čtení pro žáky, kteří neodjeli na adaptační pobyt (většinou proto, že na to rodiče neměli peníze, a děti pravděpodobně spadají do naší cílové skupiny). Hodina měla úspěch, čtyři děti si vzaly přihlášku. Při lekci jsem také pozorovala, proč děti do Klubu chodit nechtějí, i když se jim hodina líbila.

Byl to v první řadě předsudek, že to bude jako čtení, jak ho znají ze školy: „A nebudeme muset číst, nahlas, že ne?!“. Název Klubu často děti odradí slova *školní* a *čtenářský* jim nejsou moc po chuti, protože jsou většinou nečtenáři a školu nemají rády.

Dalším důvodem podle mě je, že tam chtějí chodit s kamarády. To zafungovalo u dětí z dětského domova: „Dva jdou na doučování, já tam sám chodit nebudu.“ Silně se to však projevuje zejména u romských dívek.

Takovou zkušenost mám již z lednového náboru. Romské dívky bývají v běžné třídě vyčleněné, mimo školu jsou naopak velmi semknutá komunita. Na mimoškolní aktivity jsou ochotné jít pouze s jinými romskými dívkami, aby měly alespoň tříčlennou skupinku. Většinou ale některá z dívek chodit nechce a pak nakonec nejde žádná, přestože při lekci čtení reagovaly velmi nadšeně. Myslím, že do romské komunity budeme muset proniknout z jiné strany než přes školu – napadla mě místní farní charita, kam romské děti (zejména právě dívky) docházejí na doučování, kde jsou vztahy méně formální než ve škole. Tudy by byla možná cesta, kterou vyzkouším při příštím náboru. Ojedinelým důvodem, proč se dítě do klubu nakonec nepřihlásilo, byla obava rodičů, že by dítě bylo přetížené a nestíhalo by se učit do školy.

Ještě jednu perličku z náboru na

závěr, spojenou s poněkud kacířkou myšlenkou. Když se mě kolegové ptají, co na tom Klubu vlastně děláme a jaké tam chodí děti, jsou velmi udiveni, že tam takové děti chodí a že je práce s knihami baví. To mě vedlo k zamyšlení

– proč tam chodí?

Zklamáním pro mnohé možná bude, že to není kvůli knihám. Objasnili mi to jeden klubový žák, věčný rušič a zarytý nečtenář (říkaly jsme si s kolegyní Zdenkou, že je to čtenářský „orech“, protože nechtěl číst vůbec nic). Letos už nechtěl pokračovat, ale pak nás přišel pozdravit na první klubovou schůzku a už zůstal! A bude chodit i letos!! A o prázdninách na táboře, kde nebyla wifi, přečetl celou knihu, kterou dostal v Klubu jako dárek na konci roku, nejspíš svoji první v životě!!!

Moje kolegyně Zdenka vždycky velmi zdůrazňovala vztahy v Klubu a bezpečné prostředí. A to je mys-

lím skutečný důvod, proč takové děti do Klubu chodí: Někdo jim naslouchá, zajímá se o ně, mohou být úspěšní a důležití. A kniha je k tomu v našem Klubu prostředkem, nikoliv cílem. I přesto se nám daří vést děti ke čtení, jak ukazuje příklad tohoto žáka.

24. září 2017, Kralupy nad Vltavou

Martina Hantychová, manažerka ČK
v Kralupech nad Vltavou

Foto archiv ČK v Českém Těšíně

Vedoucí CKP v Kolíně svojí první letošní akci podtrhly důležitost samotného procesu čtení jako cíle všech čtenářských aktivit. Záříjové setkání se protáhlo až do rána a účastníci zde kromě klidu a času na čtení našli také živé čtenářské společenství. Akce byla zřejmě silným zážitkem i pro samotné vedoucí CKP, protože nezávisle na sobě svoji zkušenost sepsaly. Máte tedy možnost vidět setkání ze dvou úhlů pohledu.

CKP Kolín

Spaní ve škole s dílnou čtení

Naše 5. setkání v rámci CKP jsme tentokrát s Evou zaměřily na dospělé. Chtěly jsme, aby si všichni přinesli své vlastní knihy a užili si klidnou četbu. S ostatními účastníky mohli společně sdílet pocity, dojmy, zvládli jsme vytvořit osobní čtenářské zrcadlo, volným psaním se vytvářel i obraz tzv. „ideálního čtenáře“. Zajímavá byla následná diskuse, jaké asociace zadané téma navodilo, jedna kolegyně vzpomínala na dětství a svou sestru, která neustále četla a přehazovala domácí povinnosti na ni, až ona díky tomu zanevřela na knihy, nyní se k nim jako učitelka vrací. Sešlo se 14 báječných lidí, nejen pedagogů, přišla mezi nás i asistentka a vychovatelka. Za necelý půlrok fungování klubu se vytvořila víceméně stabilní skupina účastníků, je pro nás

s Evou příjemné, že se k nám vrací.

Akce začala v 18,00 hodin, měla trvat oficiálně dvě hodiny, ale protáhla se díky spontánním reakcím. K báječné náladě přispěla tradiční sladká vsuvka. Kávovo-čajová přestávka spojená s Evinými moučníky má vždy úspěch!

Spaní ve škole zvládlo 7 statečných, ovšem 5 dalších si vydrželo povídat nad knihami do 23. hodiny, pak teprve odjeli domů. Z reflexí víme, že se původně bláznivý nápad vydařil, můžeme ho jen doporučit. Je jasné, že čtenářští nadšenci večer s knihou vždy ocení!

Jsme zvyklé vymýšlet zajímavé činnosti pro děti, na sebe pak trochu zapomínáme. Je prima občas CKP využít právě pro nás, naše dobití baterek, chuti se zastavit nad jinými příběhy, než jsou ty dětské.

Nejdříve jsme se s Evou trochu organizování CKP bály, dnes mohu za obě blondýny říct, že se na společná měsíční setkání těšíme. Držíme pěsti ostatním!

Šárka Růžková
Manažerka ČK a vedoucí CKP v 5. ZŠ Kolín

Foto Ondřej Polák

Přišel den 21. září, na který jsme se moc těšili. Čekalo nás čtení ve škole. Asi si řeknete, co je zajímavého na čtení ve škole? Budete se divit, ale je. Je to čtení s dospěláky a zároveň zažití večerní atmosféry školy.

Ten nápad vznikl spontánně při nějaké školní akci, kdy jsme si řekli, že můžeme spojit příjemné s užitečným. Přání tedy plníme.

Kolem půl šesté se scházíme s kolegyní ve třídě, kde akce proběhne. Připravily jsme hrnečky, kávu, čaj, nakrájely perník. Časem se občerstvení bude určitě hodit.

Před šestou hodinou přicházejí všichni s dobrou náladou. Takže můžeme začít. Sedli jsme si do kruhu, kde jsme se představovali a pomocí jak jinak než „čtenářských kostek“ jsme představili knihu, kterou budeme večer číst. Další aktivitou bylo „čtenářské zrcadlo“. Nejdříve jsme zkusili volným psaním napsat, jak si představujeme pravého čtenáře a poté jsme na druhou stranu papíru popsali, jak se vidíme my jako čtenáři. Někdo to pojal velmi odborně, jiní přidali něco ze života a my

jsme s kolegyní tak trochu utekly od tématu. Sdílení odpovědí bylo velmi příjemné a zábavné. Protože všichni splnili zadaný úkol, zasloužili si malé občerstvení.

Čas utíkal a nás čekala „dílna čtení“. Na začátku dílny zazněla otázka před četbou: „Máme něco společného s literárním hrdinou?“ Každý si našel příjemné místo, kam si sedl s knihou, a my už jen popřály příjemné čtení. Třicet minut uteklo jako voda a bylo tu poslední sdílení nad splněným úkolem.

Akce končí a my z ní máme velkou radost. Někteří čtenáři odchází a jiní zůstávají na noc. Jak to probíhalo dál? To už neprozradíme...

Eva Nováková
Vedoucí CKP v 5. ZŠ v Kolíně

Scénické čtení je jednou z motivačních aktivit pro všechny kluby. Doufáme, že zážitek z Listování podpoří především chuť dětí si něco přečíst. V každém klubu proběhne jedenkrát a jako první si jej užili v Táboře.

Listování - Straka v říši entropie v ČK Tábor

Znáte ten pocit, když dlouho čekáte, co přijde a jaké to bude a pak zjistíte, že to předčilo Vaše očekávání? Tak takhle nějak se nám v klubu na ZŠ Tábor, Zborovská vydařilo Listování. Dne 10. 5. k nám přijeli herci Pavel Oubram a Věra Hollá s Listováním knihou Straka v říši entropie. Herci si svým nadšením a profesionalitou děti okamžitě získali, dojmy některých z nich si můžete přečíst:

„10. 5. přijeli dva herci, Pavel Oubram a Věra Hollá. Nejlepší na tom bylo, že jsme nemuseli nikam chodit, nejhorší byl rozbitý ovladač na rádio. Jinak to bylo docela legrační a poučné, takže dávám devět bodů z deseti.“ (Kuba)

„Bylo to nádherné, zábavné, klidně bych se na to podívala ještě jednou. Věra Hollá se mi líbila nejvíce v bajce Straka v říši entropie, Pavel Oubram se mi líbil v bajce O syslu a králíkovi. Děkuji, že jsme se na to mohli podívat.“ (Nela)

„Moc se mi to líbilo, bylo to lepší než normální divadlo.“ (Patrik)

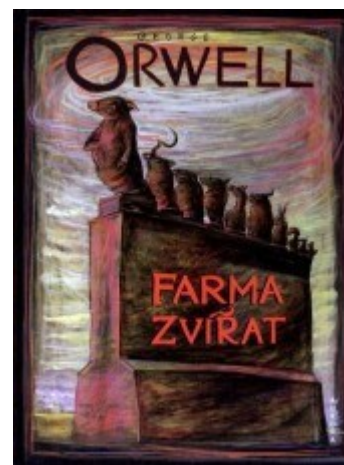
„Bylo to vtipný. Líbilo se mi, jak předváděli ty zvířata, co dělají a jak se tvářej.“ (Jirka)

Manažerky a děti z ČK Tábor

Začátek fungování čtenářských klubů se většinou nese ve znamení pravidel. Ve čtenářském klubu v ZŠ Tylova v Písku si je stanovili na základě četby. Čtenářskou lekci, kterou ke stejnému účelu můžete použít sepsala manažerka klubu Martina Pobříšlová.

PRAVIDLA SOUŽITÍ VE SKUPINĚ

Čtenářská lekce – George Orwell – Farma zvířat

Cílem této lekce je vytvořit pravidla, kterými se budeme všichni řídit. Děti si je stanoví samy.

CÍL:

Děti:

- se seznámí s knihou „Farma zvířat“ od George Orwella
- si na základě úryvku uvědomí důležitost pravidel v soužití skupiny
- si vytvoří pravidla pro schůzky čtenářského klubu

EVOKACE

Přineste s sebou knihu „Farma zvířat“ (nebo ji ukažte dětem na internetu). Zeptejte se jich, proč se podle nich ta kniha takhle jmenuje. Co se tam stane? Jaké postavy tam vystupují? Kdy a kde se odehrává děj?

UVĚDOMĚNÍ

Pak rozdejte dětem kopie úryvku (*přikládám ho na konec této lekce*) a společně si ho přečtěte. Popřemýšlejte s dětmi, kdo se v tipování podle názvu knihy nejvíce přiblížil. Pak rozeberte úryvek a zaměřte se na pravidla, která přijala zvířata na konci úryvku.

Jaká pravidla si zvířata vymyslela?

Pro koho jsou určena?

Kdo je bude dodržovat?

Proč si tato pravidla zvířata tvořila?

Co se stane, když někdo nějaké pravidlo poruší?

Co to bude znamenat pro ostatní? A pro další soužití na farmě?

REFLEXE

Na základě rozboru úryvku pak snadno navodíte situaci, kdy dětem vysvětlíte, že i oni (ve třídě, čtenářském klubu či jiné skupině) si také potřebují stanovit určitá pravidla, která budou všichni společně dodržovat.

Připravte si flipchart a vybídněte děti, aby se někdo z nich stal pro tuto chvíli zapisovatelem. Ostatní děti pak říkají pravidla, která je napadají, společně o nich diskutují. (Zapisovatel se do diskuze samozřejmě také může zapojit). Ved'te tuto diskusi a citlivě pomozte dětem s formulací pravidel. Naveďte je na pozitivní znění, aby si děti uvědomily, že jsou to pokyny, co dělat, a ne zákazy, co nedělat (*např. Jsme k sobě zdvořilí x Nenadáváme si.*).

V rámci dílny čtení pak zadejte úkol, ať si každý vybere jednu postavu ze své knihy a sepíše pravidla, kterými se tato postava řídí.

Tato lekce se dá použít i např. do třídnických hodin pro tvorbu pravidel vzájemného soužití ve třídě, do dílen čtení nebo do jakýchkoli nově vznikajících kolektivů či aktivit.

Foto archiv ČK v ZŠ U Soudu v Liberci

GEORGE ORWELL – FARMA ZVÍŘAT

Nastal červen a blížila se senoseč. Večer před svatojánskou nocí, která připadala na sobotu, se pan Jones tak nezřízeně opil v hostinci U rudého lva, že se na farmu vrátil až v neděli v poledne. Jeho čeledíni podojili ráno krávy, ale pak šli na zajíce, aniž by se namáhali nakrmit ostatní zvířata. Jakmile se pan Jones vrátil, ulehl na pohovku v obývacím pokoji, přikryl si obličej novinami a okamžitě usnul, takže když přišel večer, zvířata byla stále o hladu. Tím však byla dovršena míra jejich trpělivosti. Jedna z krav vyrazila dveře kůlny, v níž byly zásoby, a všichni se začali krmit. Vtom se pan Jones probudil. Za chvíli přiběhl i se čtyřmi čeledíny a začali kolem sebe šlehat biči hlava nehlava. Ale zvířata byla příliš hladová. Ačkoliv podobný čin neplánovala, obrátila se jako na povel proti Jonesovi a jeho pomocníkům. Vyrazila proti svým trýznitelům, trkala do nich a kopala ze všech stran. Jonesovi s čeledíny se situace vymkla zcela z rukou. Nikdy předtím u zvířat podobné chování nepostrěhli, a náhlý odpor tvorů, jež mohli doposud tlouct a týrat, je k smrti vyděsil. Zmohli se na chabý pokus o obranu a pak vzali nohy na ramena. Za okamžik už všech pět pádilo po vozové cestě, ústící na hlavní silnici a zvířata je vítězoslavně pronásledovala.

Paní Jonesová, která všechno viděla z okna své ložnice, sbalila v rychlosti do cestovní brašny pár věcí a zadní cestou opustila farmu. Mojiš seskočil z bidélka a zlostně krákoraje, letěl za ní. Zvířata mezitím vyhnala Jonese a jeho kumpány až k silnici a přibouchla za nimi vrata s pěti závory. Tak se stalo, že než si stačila uvědomit, co se děje, povstání úspěšně skončilo: Jones zmizel a farma byla jejich.

V první chvíli nemohla zvířata svému štěstí ani uvěřit. Nejprve všechna společně oběhla poklusem celou farmu, jako by se chtěla přesvědčit, že se zde už neskrývá žádný člověk, a potom běžela tryskem zpět k budovám, aby zahladila poslední stopy Jonesova nenáviděného režimu. Vylomila dveře kůlny na konci konírny a všechna udidla, nosní kruhy, řetězy a strašlivé nože, jimiž Jones kastroval vepře a ovce, naházela do studny. Uzdy, ohlávky, klapky na oči a ponižující pytlíky na píci letěly do ohně, v němž se na dvoře pálily odpadky. Nakonec se spálily biče. Při pohledu na hořící biče poskakovala všechna zvířata radostí. Kuliš hodil do plamene také stužky, jimiž byly ve sváteční dny zdobeny hřívy a ocasy koní.

Prohlásil při tom, že stužky nutno pokládat za část oděvu, což je znak lidí. „A všechna zvířata musí chodit nahá,“ dodal přísně.

Jakmile tuto větu uslyšel Boxer, sundal svůj malý slamák, jímž se v létě chránil před mouchami, a přidal jej do ohně.

Vše, co připomínalo pana Jonese, zničila zvířata nevídanou rychlostí. Napoleon je pak zavedl k zásobárně a dal každému dvojnásobnou porci zrní a psům po dvou sucharech. Po těchto hodech byla sedmkrát zazpívána píseň Zvířata Anglie a zvířata se odebrala na kutě. Tak dobře se jim ještě nespalo. Druhý den se všichni probudili za svítání jako obyčejně. Náhle si však uvědomili tu nádhernou událost, která se stala včera, a vyběhli na pastvu. Kousek odtud byl pahorek, z něhož mohli přehlédnout celou farmu. Zvířata na něj vyběhla a v průzračném ranním světle se rozhlížela kolem. Všechno bylo jejich, vše, co viděla, bylo jejich! Z této myšlenky se jich zmocnilo takové vzrušení, že se bláznivě rozběhla dokolečka, vyskakovala do vzduchu, odrážela se mohutnými skoky, válela se v rose, nabírala plné tlamy sladké letní trávy, vykopávala dmy z černé země a nasávala její sytou vůni. Pak se vydala na prohlídku

farmy. V němém obdivu zírala na pole, louku, sad, rybník a malý háj. Zdálo se jim, že všechno vidí poprvé, a ještě pořád nemohla uvěřit, že jim to patří.

Pak se vydala v řadě zpět ke stavením farmy a mlčky se zastavila před vchodem do Jonesova domu. Také ten byl jejich, ale bála se do něj vstoupit.

Kuliš s Napoleonem nakonec vyrazili dveře rameny a zvířata vcházela po jednom, opatrně našlapující, aby nic nepoškodila. Po špičkách kráčela z pokoje do pokoje, mluvila tlumeným hlasem a při pohledu na neuvěřitelný luxus, na postele s péřovými pokrývkami, zrcadla, žíněné pohovky, bruselské koberce a obrázek královny Viktorie, pověšený nad krbovou římsou, je mrazilo v zádech.

Zvířata sestupovala zrovna po schodech, když zjistila, že Molina chybí. Vrátila se a našla ji v nejkrásnější ložnici. Z komody paní Jonesové sebrala kousek modré stuhy, přehodila si ji přes krk a teď se přihloupě zhlížela v zrcadle.

Zvířata jí pořádně vyhubovala a vyšla z domu. Venku zakopala pár šunek, které předtím visely v kuchyni na háku.

Kromě nich a soudku v síňce, který Boxer

prokopl kopytem, se v domě ničeho nedotkla. Jednohlasně se usnesla, že budova má být zachována jako muzeum.

Všichni souhlasili, že v ní nikdy nesmí bydlet žádné zvíře.

Když se pak zvířata nasnídala, Kuliš a Napoleon je znovu svolali.

„Soudruzí,“ pravil Kuliš, „je již půl sedmé a máme před sebou dlouhý den. Musíme totiž začít sklízet seno. Přesto bych vám rád něco řekl.“

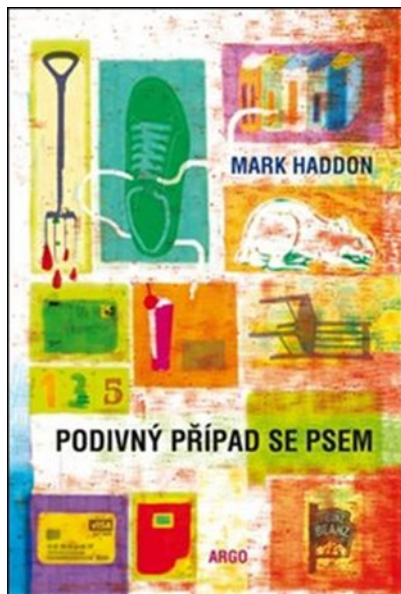
Prasata se nyní přiznala, že se během uplynulých tří měsíců naučila ze starého slabikáře, který kdysi náležel dětem pana Jonese a který objevila na smetišti, číst a psát. Napoleon poslal pro hrnce s černou a bílou barvou a zavedl shromážděné k vratům s pěti závorami, jež oddělovala farmu od hlavní cesty. Pak Kuliš, který psal nejlépe, vzal mezi své dva paznehty štětec, zamazal nápis PANSKÁ FARMA a na jeho místo napsal FARMA ZVÍŘAT. Tak se ode dneška měl statek jmenovat. Potom se vrátili na dvůr. Kuliš s Napoleonem nechali přinést žebřík a opřeli jej o vrata stodoly. Vysvětlili zvířatům, že se jim po třech měsících intenzivního studia podařilo soustředit zásady animalismu do sedmi přikázání, která nyní napíšou na zed'. Tato přikázání jsou nezměnitelné zákony, jimiž se na farmě musí zvířata vždy řídit. S jistými potížemi (pro prase to není nic snadného) se Kuliš vyšplhal po žebříku a pustil se do práce, zatímco Pištík o pár příček níže držel plechovku s barvou. Přikázání psali na dehtovou zed' velkými bílými písmeny, která se dala přečíst ze vzdálenosti třiceti metrů, a zněla takto:

SEDM PŘIKÁZÁNÍ

1. Každý, kdo chodí po dvou nohách, je nepřítel.
2. Každý, kdo chodí po čtyřech nohách nebo má křídla, je přítel.
3. Žádné zvíře nebude chodit oblečené.
4. Žádné zvíře nebude spát v posteli.
5. Žádné zvíře nebude pít alkohol.
6. Žádné zvíře nezabije jiné zvíře.
7. Všechna zvířata jsou si rovna.

Nápis byl velmi úhledný, a až na to, že místo pít napsal Kuliš –pýt–, a jedno –s– bylo vzhůru nohama, v něm nebyla jediná chyba. Kuliš pak přikázání přečetl všem nahlas. Zvířata přikyvovala v naprostém souhlasu a některá chytřejší se jim začala ihned učit nazpaměť.

Literatura je plná metafor a mohli bychom říct, že sama literatura je metaforou života, světa. Jakou roli hrají metafory a naše dovednost je chápat v samotném procesu čtení, v procesu vyprávění a jakou v životě, můžete s dětmi objevovat skrze čtenářskou lekci Alžběty Ingrové.

PODIVNÝ PŘÍPAD SE PSEM

Mark Haddon

Patnáctiletý Christopher najde jednoho dne na zahradě sousedního domu vidlemi zapíchnutého psa. Rozhodne se, že vraha vypátrá a že o tom napíše knihu. Christopher je ale autista trpící Aspergerovým syndromem, a tak se čtenář prostřednictvím jeho vyprávění ponoří do světa, v němž musí platit jasná pravidla, podstupují se zvláštní rituály, nepoužívají se metafory ani vtipy a nefungují emoce.

Lekce je zaměřena na zkoumání hrdinova přemýšlení a vyjadřování a na objasnění pojmu metafora. Po úvodních informacích děti obdrží pracovní list, který obsahuje dva úryvky a aktivity (úkoly) před čtením a při čtení. Po dočtení a vyplnění pracovních listů proběhne ústní sdílení v kruhu a závěrečné shrnutí, resp. diskuse např. na téma mezilidská komunikace a příčiny nedorozumění. Setkávají-li se děti s pojmem metafora poprvé, můžete vyplňovat pracovní list postupně po jednotlivých úkolech s nimi.

Cíle:

- čtenář odlišuje doslovný a přenesený význam slov a slovních spojení
- čtenář si všímá, jak perspektiva vypravěče ovlivňuje způsob, jakým jsou popsány události

Úvod

Vysvětlete dětem, že vypravěčem tohoto příběhu je chlapec postižený duševní poruchou – autismem, resp. Aspergerovým syndromem. Předajte dětem základní informace o tom, co toto postižení obnáší. Je možné, že děti nějaké autisty znají, některé třeba viděly film Rain man, případně filmové dokumenty. Náš hrdina Christopher je velmi inteligentní, dokáže řešit logické úlohy, je geniální matematik a má fenomenální paměť. Obtížně se ale orientuje v každodenním životě, zejména proto, že nechápe běžnou mezilidskou komunikaci. Ta se totiž hemží neverbálními projevy a obraznými sděleními, která Christopher nedokáže správně interpretovat a uvádějí ho ve zmatek. Velké množství nesrozumitelných informací mu může způsobit záchvaty a vést k agresivnímu chování. V naší lekci se pokusíme zjistit, jak se Christopher vyjadřuje a které prvky běžné komunikace ho matou. Vžijeme se do jeho přemýšlení a jeho pohledem zkusíme napsat nějaké sdělení.

Pracovní list

Mark Haddon: **PODIVNÝ PŘÍPAD SE PSEM**

1) Christopher nerozumí obrazným sdělením. Jedním ze způsobů obrazného sdělení je metafora, ta může být součástí různých rčení. **Přečti si následující definici a ke každému typu metafory uveď další příklad:**

METAFORA – přenášení významu slov na základě vnější podobnosti týkající se tvaru (např. zub pily), barvy (např. křídový obličej), umístění (např. čelo průvodu), rozsahu (např. kapka štěstí), funkce (např. hlava rodiny). (Akademický slovník cizích slov, Academia Praha, 1995)

tvar

barva

umístění

rozsah

funkce

2) Přečti si úryvek č. 1 (str. 24, 25). Za úryvkem najdeš otázky a úkoly.

Z lidí jsem zmatený.

Je to ze dvou základních důvodů.

První základní důvod je, že lidi hodně mluví a při tom nepoužívají slova. (...)

Druhý základní důvod je, že lidi v hovoru často používají metafory. Tohle jsou příklady metafor:

Smíchy jsem se za břicho popadal.

Byl zřítelnicí oka mého.

Měli kostlivce ve skříni.

Byl den blbec.

Pes byl dočista mrtvý.

Slovo metafora znamená přenést něco z jednoho místa na druhé a pochází z řeckých slov μετα (což znamená z jednoho místa na druhé) a φερειν (což znamená nést) a je to, když něco popisujete a použijete nějaké slovo pro něco, co to není. Což znamená, že slovo metafora je metafora.

Já si myslím, že by se tomu mělo říkat lež, protože den nemůže být blbec a lidi ve skříních kostlivce nemají. A když si tu větu zkusím představit v hlavě, jenom mě to poplete, protože představa, že by někdo měl někoho v oku místo zřítelnice, nemá nic společného s tím, že ho má moc rád, a kvůli tomu zapomenu, o čem ten člověk mluví

Otázky a úkoly:

Co to znamená, že „lidi hodně mluví a při tom nepoužívají slova“?

Proč si Christopher myslí, že metafora je lež?

Proč Christopher tvrdí, že slovo metafora je metafora?

Přepiš Christopherovy příklady metafor (5 rčení) tak, aby jim Christopher rozuměl.

3) Přečti si úryvek č. 2 (str. 41) Za úryvkem najdeš otázky a úkoly.

Rozhodl jsem se, že vypátrám, kdo zabil Wellingtona, přestože mi táta přikázal, abych nestrkal nos do cizích věcí.

Já totiž nedělám vždycky to, co se mi řekne.

A nedělám to proto, že když vám lidi řeknou, co máte dělat, je to obvykle matoucí a nedává to smysl.

Lidi například často řeknou „**Bud' zticha,**“ neřeknou vám ale, jak dlouho máte být zticha. Nebo vidíte tabulku s nápisem **NEVSTUPUJTE NA TRÁVNÍK**, ale mělo by tam být **NEVSTUPUJTE NA TRÁVNÍK KOLEM TÉTO TABULKY** nebo **NEVSTUPUJTE NA TRÁVNÍK V TOMTO PARKU**, protože je spousta trávníků, po kterých se chodit může. (...)

Nevím taky, jak to táta myslí, když říká „nestrkej nos do cizích věcí“, protože nevím, co myslí těmi „cizími věcmi“, protože já dělám spoustu věcí s jinými lidmi, ve škole a v obchodě a v autobuse, a jeho práce je chodit k lidem domů a montovat jim kotle a radiátory. A všechny tyhle věci jsou cizí věci.

Otázky a úkoly:

Proč má Christopher pocit, že lidé hovoří tak, že jejich sdělení nedává smysl?

Přepiš větu „Nestrkej nos do cizích věcí!“ tak, aby jí Christopher rozuměl.

Uveď další příklady běžně používaných nápisů, příkazů a zákazů a přetvoř je tak, aby byly pro Christophera srozumitelné.

Zaměřujeme se na proces čtení, jak jej podpořit u dětí. Nepřipadá vám líto, že obdobné péče se vám samotným nedostává? Knihovnice Hanka Holubkovová, která vede čtenářské kluby v Praze, takovou péči zažívá a o zkušenost se podělila článkem. O čtenářském klubu pro dospělé čtenáře píše tak, že text je možné využít jako metodikou.

Čtenářský kroužek pro dospělé

Čtenářské kroužky, literární skupiny, diskusní skupiny zaměřené na literaturu, literární workshopy, setkání se spisovateli, ilustrátory, redaktory nebo třeba speciální workshop tvůrčího psaní s Jindřichem Šídlkem “ Jak být elegantně vtipný“. To všechno je teď v módě – a proč taky ne? Literatura a čtení knih (a také psaní těch knih) zajímá mnohem víc lidí, než by se na první pohled zdálo. A tihle lidé nalézají potěšení nejen ve čtení, ale také ve sdílení přečteného.

Kdysi jsem si myslela, že pojem čtenářský klub, čtenářský kroužek, knižní skupina, book klub (ano, i tento anglicko-český patvar milovníci čtení vytvořili), Fresh Books, Reader's Club atd. patří do Ameriky podobně jako grilovací párty na zahradě nebo Santa Claus. Dnes vám ale Google nabídne mnoho odkazů, které vedou ke sdružujícím se čtenářům.

Náš čtenářský kroužek založila moje kolegyně z knihovny v červnu roku 2014. Na Facebooku. Prostě se zeptala, kdo by s ní chtěl sdílet čtení knih a následně si o tom povídat. Ozvaly se dvě ženy, které vů

bec osobně neznala, a pak se přidalo pár dalších. Mě pozvaly asi rok nato. Facebooková skupina má osmnáct členů, sejde se nás pokaždé kolem deseti. Dost dobře se doplňujeme: jsme překladatelky, knihovnice, úřednice na ministerstvu, politoložky, matky na rodičovské dovolené, výtvarnice, spisovatelky, učitelky v mateřské škole, průvodkyně turistů na volné noze, manažerky... Jak to chodí? Jedna z nás vybere knihu, kterou nabídne k přečtení. Pravidelně se střídáme. Kritéria výběru jsou různá: tohle jsem už četla a je to výborné, takže vás s knihou chci seznámit; tohle mám doma, chci si to přečíst a nepřinutila bych se to přečíst bez vás; tuhle knihu jsem přeložila a zajímá mě zpětná vazba; teď to vyšlo a má to dobré (nebo rozporuplné) recenze. Čteme českou i světovou beletrii 20. a 21. století, občas ale něco jiného: například knihu Tajný život stromů.

Scházíme se každý první čtvrtek v měsíci. A o prázdninách jen tak, bez knížek – protože jsme se mezitím prostě skamarádily. Většinou zamluvíme salonek

nebo větší stůl v hospodě nebo se sejdeme u někoho doma. Hodně pijeme a jíme, hodně mluvíme, předčítáme si navzájem, dohadujeme se, co tím chtěl básník říci, jsme tolerantní nebo taky úplně nekompromisní, ptáme se, vysvětlujeme, chápeme a nechápeme... Baví nás to. A už jsme se sešly více než třicetkrát. Máme mimochodem teď v plánu setkání s dalším čtenářským kroužkem, kde bychom se společně věnovali předem vybrané knize.

Naše setkání má určitou strukturu. Postupně o knize hovoří každá z nás, naposledy ta, která ji nabídla ke čtení. Sdělujeme, co mě zaujalo, jak se mi kniha četla, co třeba v příběhu nemělo logiku nebo naopak oslovilo, „o čem to vlastně je“, srovnáváme s jiným dílem/díly. Používáme také metodu „otázky do klobouku“ – na papírek každá napíše jednu dvě otázky nebo nejasnosti, které ji v souvislosti s knihou napadly, pak si otázky postupně losujeme z klobouku a snažíme se je zodpovědět. Občas si doporučujeme knihy, které právě čteme. Je možné, že si někdy vyzkoušíme i metody, které se používají ve školních čtenářských klubech, kdo ví?

Čtenářský kroužek má facebookovou stránku, je to uzavřená skupina. Jedna z nás vždy založí událost s datem a

názvem knihy a jménem autora, kam také napíše, kde se dá kniha sehnat. Knihy si obvykle půjčujeme v Městské knihovně v Praze nebo navzájem mezi sebou.

Výběr z titulů, které jsme četly:

Torgny Lindgren: Čmeláci med, Isaac Asimov - Ani sami bohové, Vladimír Sorokin: Vánice, Douglas Adams: Stopařův průvodce po Galaxii, Terry Pratchett: Národ, Alice Munro: Drahý život, Bernard Minier: Mráz, Margaret Mazzantini: Nehýbej se, Seamus Heaney: Přezimování pod širým nebem, Jü Chua: Žít!, DBC Pierre: Vernon Bůh Little, Anthony Doerr: Jsou světla, která nevidíme, Cathy Marie Buchanánová: Dívky z Montmartru, Edward Gorey: Octárna a jiné příběhy, Graham Greene: Konec dobrodružství, Peter Wohlleben: Tajný život stromů, Su Tchung: Manželky a konkubíny, Houellebecq: Podvolení (Soumission), Margaret Atwoodová: Kus temnoty, Simon Mawer: Evangelium podle Jidáše, Jü Chua: Dva liangy rýžového vína, José Samarago: Slepota, Milena Lenderová: Zdenka Braunerová, Antonín Bajaja: Zvlčení (romaneto o vlčích, lidech a úkazech), Jean-Michel Guenassia: Sto procentní riziko

Hana Holubková
Manažerka ČK v Praze

Čtenářské zrcadlo vedoucích CKP

Olgý Blažkové

Podařila se mi úžasná věc. Naučila jsem číst svoji dceru. Teda číst ji naučila paní učitelka ve škole, já jsem jen lehounce dopomáhala. Jakmile uměla všechna písmenka, přečetla si velice důležitě svoji první knížku – *O zvědavém štěňátku*. Nedávno se mi tahle knížka dostala opět do ruky.

Měla jsem na návštěvě tříletou neteřinku a za dva dny jsme ji spolu „přečetly“ alespoň desetkrát. Je pravda, že nám k tomu stačily jen obrázky, ale bylo to kouzelné a pokaždé trochu jiné.

Podařila se mi úžasná věc. Naučila jsem číst svoji dceru. A to tak, že si dokonce kupuje knihy! Už má celou řadu deseti titulů od jednoho severského autora. Ne každý ho má rád, ne každému se líbí, co a jak píše. Někdy je opravdu krutý. Díky své dceři jsem se k jeho knihám dostala i já. A mám s nimi spojených několik dní letošního léta. Ze zvědavosti jsem otevřela první knihu a začala si číst. Najednou bylo poledne, já měla jít vařit oběd, ale od knihy se nedalo odejít. Ten pocit, že mi něco uteče, probouhá, co se právě teď stane??? Najednou byl večer a já si pořád četla. Dlouho do noci a ráno znovu. Svět kolem mě přestal existovat. Jsou knihy, od kterých nedokážu odejít, prostě potřebuju vědět, co bude dál, kdo to udělal, měla jsem správný odhad, nebo jsem zase naletěla? Naštěstí mám velmi tolerantního muže. Sice uznává a miluje úplně jiný druh literatury, ale na chlebu s máslem vydržel těch několik dní, než jsem se pročetla svými knihami (byly jenom dvě:-))

A stály zato. Tím autorem nebyl nikdo jiný než *Jo Nesbo* a já si tentokrát přečetla *Netopýra* a *Šváby*. *Červenka* už na mě čeká v knihovně.

Šárky Růžkové

„Zrcadlo, zrcadlo, jaký já jsem vlastně čtenář?“

Aktivní – nečekám, neotálím, knihu vyhledávám

Bojující – za čtenáře oblékám uniformu

Ctižádostivý + Důsledný – **CD** znamená spoustu namluvených hodin zajímavého textu

Empatický – někdy až moc, složitě se vracím do reality

Fatální – kniha je mým celoživotním průvodcem, patříme k sobě od hvězdičky po křížek

Groteskní – začtu se kdekoliv, kdykoliv, s kýmkoliv, za cokoliv, pro cokoliv, úsměv tak vyloudím na mnohé tváři

Hravý – nechávám se ráda strhnout příběhem

Chtivý

Introvertní – ač v životě nepoučiteltný extrovert

Jistý – čtení je pro mne vždy jasná volba

Kritický – již si pečlivě vybírám

Laskavý – samozřejmě k ostatním čtenářům

Mazaný – občas předstírám úplně jinou činnost

Náruživý, neklidný – ponechte mě mému příběhu

Optimistický – stále věřím, že nás knihy obohacují

Poctivý – snažím se nepřeskakovat řádky, stránky, kapitoly...

Qalitní – pokus o vtip

Rychlý – ne vždy je spěch čtenářskou výhrou, já vím

Smutný – proč ten zajímavý děj už končí

Trpící – těch hlasitých poznámek mého muže – sportovce

Unavený – já, budík a já nespala

Vášnivý – jak jinak

Zvědavý, zvědavý

Žárlivý – tak bych někdy četla, ale kolo venku čeká...

A vůbec - ta vůně knihy, šustot papírových stránek, hovory se spřízněnou duší, nečtenáři mě vážně někdy doslova mučí!

Mimořádná příloha – čtení na (povolební) podzimní dny

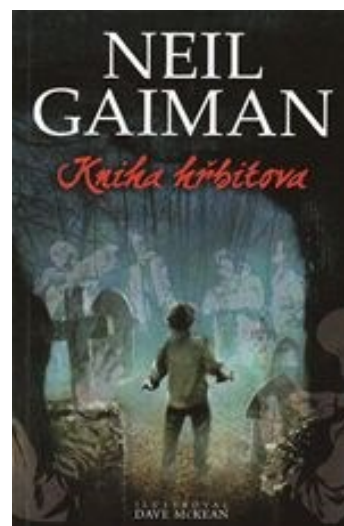
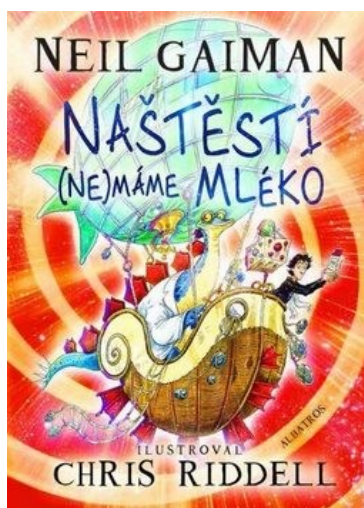

Neil Gaiman:

**Proč naše budoucnost závisí
na čtení, knihovnách a snění**

Přednáška britského spisovatele objasňuje, proč je povinností každého občana používat vlastní představivost a umožňovat totéž ostatním.

V klubech od autora přednášky máme knížky:

Člověk by měl dát najevo, na čí straně stojí a proč. Dát najevo, čí zájmy hájí. Tedy, já budu mluvit o čtení. Chci vám říct, že knihovny jsou důležité, že čtení beletrie, čtení pro požitek je jednou z nejdůležitějších věcí, které můžeme dělat. Snažně vás chci žádat, abyste zkusili pochopit, jaký mají knihovny a knihovníci význam a že je třeba je hájit a zachovávat.

Můj pohled je zkreslený, očividně a nad míru: Jsem autor, a často právě autor beletrie. Píši pro děti i dospělé. 30 let již si vydělávám na živobytí svými slovy, většinou tak, že si něco vymyslím a pak to zapíši. Je tedy zcela v mém zájmu, aby lidé četli, četli beletrii, knihovny a knihovníci aby stále existovali a pomáhali rozvíjet lásku ke čtení a hájili místa určená ke čtení.

A proto jsem dnes večer zde, pod záštitou Reading Agency, charity, jejímž posláním je dát každému stejnou šanci v životě tím, že lidem pomáhá stát se sebejistými a nadšenými čtenáři. Která podporuje programy pro gramotnost, knihovny i jednotlivce a nepokrytě a bez oddechu zdůrazňuje čtení jako takové. Protože, jak oni říkají, vše se mění, když čteme. (*Because everything changes when we read – heslo Reading Agency, pozn. překl.*) A tato změna a samotný akt čtení je to, o čem chci dnes večer mluvit. Chci mluvit o tom, co čtení dokáže. K čemu všemu je dobré.

Kdysi jsem byl v New Yorku a slyšel jsem rozhovor o budování soukromých věznic, což je v Americe obří rozrůstající se průmysl. Vězeňství musí plánovat svůj budoucí růst – kolik cel budou potřebovat? Kolik vězňů zde bude ode dneška za 15 let? A zjistili, že se to dá předpovědět celkem snadno užitím jednoduchého algoritmu. Ten je založen na procentuálním vyčíslení 10 a 11-ti letých dětí, které nemají příležitost číst. A už vůbec ne číst pro radost.

Nevychází to jedna ku jedné, není možné říct, že gramotná společnost je společností nulové kriminality. Ale jsou zde velmi jasné korelace.

Myslím si, že některé z těchto korelací, ty nejjasnější, pramení z prostého faktu: gramotní lidé čtou beletrii.

Beletrie má dvě možnosti využití. Zaprvé je to brána k závislosti na četbě. Touha znát, co bude dál, otáčet stránky, nutnost pokračovat, dokonce i když je to kruté, někdo v knize má problémy, ale vy musíte vědět, jak to nakonec dopadne...To je ten skutečný drajv: nutí vás to učit se nová slova, přemýšlet o nových myšlenkách, vytrvávat. Objevovat, že čtení je vlastně zábavné. A když to jednou zvládnete, jste schopni číst cokoliv. Čtení je klíč. Před pár lety se ozývaly unáhlené hlasy, že žijeme v post literárním světě, ve kterém je schopnost porozumět psaným slovům jaksi nadbytečná. Ale ta doba je pryč. Slova jsou důležitější než kdy dříve - řídíme svět slovy, a jak se nám náš svět noří do sítě internetu, musíme sledovat, komunikovat a chápat, co právě čteme. Lidé, kteří si vzájemně nerozumí, si nemohou sdělovat myšlenky, vyměňovat nápady, nemohou komunikovat. I překladatelské programy mají své hranice.

Nejjednodušší způsob, jak vychovat skutečně gramotné děti, je učit je číst a ukázat jim, že čtení je zábavná činnost. To jednoduše znamená, abychom jim našli knihy, které budou mít rády, zajistili jim k nim přístup a nechali je číst si.

Nemyslím si, že by existovala nějaká špatná dětská knížka. Stále se stává, že se najdou dospělí, kteří hlásají, že některé žánry dětské literatury, některé typy a autoři nejsou dost dobří a děti by je měly přestat číst. Děje se to stále znovu a znovu. Enid Blytonová byla nazvána špatnou autorkou, stejně tak R. L. Stine a desítky dalších. Komiks byl nařčen z toho, že vede k negramotnosti.

To je hloupost. Je to snobské a pošetilé. Nejsou žádní špatní autoři pro děti, žádní, které by děti neměly rády, nechtěly je číst a objevovat je, protože každé dítě je jiné. Mohou objevit příběhy, které potřebují, a najít si tak samy k příběhům cestu. Zdánlivě otřepané věty a vyčpělé nápady pro ně nejsou ani vyčpělé ani otřepané. Děti se s nimi setkávají poprvé. Nezrazujte děti od čtení jen proto, že máte pocit, že čtou špatnou knihu. Literatura, kterou nemáte rádi, je cestou ke knihám, které se vám třeba budou více líbit. A ne každý má stejný vkus jako vy.

Dospělí, ač vedení dobrými úmysly, mohou lásku k četbě u dětí velmi lehce zničit. Když dětem zabráníte číst to, co se jim líbí, a poskytnete jim sice hodnotné, ale nudné knihy, které se líbí vám, takové ekvivalenty „výchovné“ viktoriánské literatury, dopracujete se ke generaci, která bude mít za to, že čtení je špatné, nepříjemné a není cool.

Je třeba, abychom naše děti vedli po čtenářském žebříku vzhůru. Kdykoliv čtou s radostí, posouvají se výše, příčku po příčce směrem k plné čtenářské gramotnosti. (Tedy nedělejte to, co udělal autor těchto slov, když své 11-leté dceři, která byla celá pryč do R. L. Stineho, přinesl výtisk Carrie od Stephena Kinga se slovy – když se ti líbí tohle, tak toto budeš milovat! Holly pak nečetla po celou dobu svého dospívání nic jiného než bezpečné příběhy prérijních osadníků a dodnes se na mne dívá nasupeně, kdykoliv slyší jméno Stephena Kinga.)

Druhou věcí, kterou beletrie dokáže, je rozvíjet empatii. Když sledujete televizi nebo film, díváte se na události, které se dějí jiným lidem. V próze ale vy sami z 26 písmen (*EN abeceda – pozn. překl.*) a několika interpunkčních znamének díky své představivosti tvoříte svět s jeho obyvateli a jejich očima se díváte. Cítíte, prožíváte, navštěvujete místa a světy, které byste nikdy nepoznali. Zjišťujete, že všichni tam mohou být rovněž vámi. A nakonec je z vás někdo jiný. Když se vrátíte do svého vlastního světa, nepatrně jste se změnili.

Empatie je prostředek k propojování lidí, společně můžeme dokázat více, než jako pouhé individuality, které jsou spokojené samy se sebou.

Třeba se vám přihodí, že při četbě najdete něco, co je pro vás životně důležité. A je to vždy stejné poselství: Svět nemusí zůstat stejný. Vše se může změnit.

Roku 2007 jsem byl v Číně na konferenci sci-fi a fantasy, v čínské historii první oficiálně stranou schválené. V jeden okamžik jsem si vzal jednoho vysokého důstojníka stranou a zeptal se: Proč? Sci-fi bylo u vás přece tak dlouho zakázané. Co se změnilo?

To je velmi prosté, řekl mi. Číňané byli vždy skvělí ve výrobě věcí podle plánů někoho jiného. My neumíme vynalézat a inovovat. Nemáme představivost. Proto jsme poslali několik delegací do USA, do Applu, do Microsoftu, do Googlu a vyptávali se tamních lidí, kteří vytvořili vlastní budoucnost. Zjistili jsme, že všichni četli science fiction, když byli malí.

Beletrie ukazuje odlišný svět. Vezme vás někam, kde jste nikdy nebyli. Jak jednou navštívíte jiný svět, stejně jako ti, kdo jedli čarovné plody, již nikdy zcela nepatříte do světa, ve kterém jste vyrostli. Nespokojenost je ale dobrá věc. Nespokojenost umožňuje lidem přetvářet a zlepšovat svět, zanechat jej lepším, změnit jej.

A když už jsme toto téma nakousli, rád bych ještě něco řekl o úniku před realitou. Slyšel jsem, že je to snad něco špatného. Jakoby „escapistická“ literatura byla levným opiátem pro zmatené, hloupé a podváděné a jediná vhodná literatura pro děti i dospělé byla literatura mimetická, která zrcadlí svět z té nejhorší stránky.

Pokud byste byli uvězněni v nějaké šílené situaci, na nepříjemném místě, s lidmi, kteří ve vás vidí jen pacienta, a někdo vám nabídl z toho všeho únik, proč byste to nepřijali? A eskapismus literatury je přesně takový: beletrie otevírá dveře, ukazuje, že venku svítí slunce, poskytuje vám prostor, kde máte vše pod kontrolou, kde jste s lidmi, se kterými chcete být (a knihy poskytují skutečný prostor, nenechte se mýlit); a ještě důležitější je, že během vašeho úniku vás knihy poučují o světě a vašich problémech, dávají vám zbraň i brnění - skutečné věci, které si odnášíte zpět do svého vězení. Dovednosti, vědomosti i nástroje, abyste z něj unikli doopravdy.

Jak nám J. R. R. Tolkien připomněl, jediní, kdo brání útěkům, jsou vězňové.

Další způsob jak zahubit lásku dětí ke čtení je situace, když dítě kolem sebe žádné knihy nemá. Anebo nemá místo, kde by si mohlo číst. Já byl šťastné dítě. Když jsem vyrůstal, chodil jsem do naprosto vynikající místní knihovny. Moji rodiče se nechali přesvědčit k tomu, aby mne každé ráno letních prázdnin cestou do práce vysadili v knihovně, a knihovnicím pak nevadil malý chlapec bez dozoru ráno co ráno mířící do dětského oddělení, kde v katalogu hledal knihy s duchy, kouzly nebo raketami, pátral po upírech, detektivech, čarodějnicích a zázracích. A když jsem skončil v dětském oddělení, přešel jsem na knihy pro dospělé.

Byly to dobré knihovnice. Měly rády knížky, byly rády, když je lidé četli. Naučily mne, jak si na internetu objednávat knihy z jiných knihoven. Neohrnovaly nos nad ničím, co jsem četl. Tvářily se, že je těší pohled na chlapce, který miluje čtení, povídaly si se mnou o mé četbě, hledaly další díly sérií, pomáhaly mi. Pečovaly o mne stejně jako o jiné čtenáře - nic víc, nic míň - to znamená, že o mne pečovaly s respektem. Ve svých osmi letech jsem na respekt rozhodně nebyl zvyklý.

Knihovny jsou o svobodě. Svobodě číst, svobodě myslet, svobodě komunikovat. Jsou o vzdělávání (což není proces, který končí v den, kdy opustíme školu nebo univerzitu), o zábavě, o bezpečném prostředí a o přístupu k informacím.

Obávám se, že v 21. století lidé vlastně poslání knihoven nechápu. Pokud vnímáte knihovnu jako police knih, což se zdá být dost nemoderní a překonané ve světě, kde většina, i když ne všechny knihy existují digitálně, pak se zcela mýlíte s podstatou věci.

Myslím si, že to má co do činění s povahou informací. Informace mají hodnotu, a správné informace mají obrovskou hodnotu. Po celou dobu lidských dějin jsme žili v době nedostatku informací a získat informace bylo vždy důležité a potřebné: kdy rostou rostliny, kde se seženou určité věci, mapy, historie a příběhy - vždy se to hodilo k obživě i do společnosti. Informace byly cenné a ti, kteří je měli nebo mohli získat, si za tuto službu účtovali.

Za posledních několik let jsme se posunuli od ekonomiky nedostatku informací k nadbytku informací, který je hybnou silou dneška. Podle Erica Schmidta ze společnosti Google každé dva dny lidstvo vytvoří tolik informací, kolik jsme vyprodukovali od úsvitu civilizace až do roku 2003. To je okolo pěti exabytů dat denně. Dnes již nehledáme vzácné rostliny rostoucí v poušti, ale jednu konkrétní rostlinu uprostřed džungle. Potřebujeme ukázat směr k informacím, které jsou pro nás užitečné.

Knihovny jsou místa, kam lidé chodí pro informace. Knihy jsou pouze špičkou ledovce informací. Jsou zde a knihovny vám je svobodně a legálně nabízejí. Stále více dětí si v knihovnách knihy půjčuje - knihy všeho druhu: papírové, digitální, audio knihy. Ale knihovny jsou také místem, kde lidé, kteří nemají počítač nebo připojení k internetu, mohou být zadarmo online, a to je dost důležité, když například hledáte práci, ucházíte se o místo

nebo si jen tak užíváte exkluzivní migraci online světem. V knihovně všem pomohou s navigací.

Nezastávám názor, že všechny knihy budou nebo by se měly převést na obrazovku. Jak tvrdil Douglas Adams 20 let před kindlem, kniha je jako žralok. Žralok je prastarý, byl v oceánech již před dinosaury. A důvod, proč je stále zde, je ten, že žralok umí lépe být žralokem než čímkoliv jiným. Knihy jsou tvrdé, těžko se zničí, odolávají vodě ve vaně, jsou bez baterií a dodávají vám dobrý pocit, když je máte v ruce: jsou dobré v tom být knihami, a proto pro ně bude zde vždy místo. Patří do knihoven, stejně jako e-knihy, audioknihy, DVD-čka a internet.

Knihovna je místem, kde se informace ukládají a kde má k nim každý občan rovný přístup. To zahrnuje i informace o zdraví, informace o duševním zdraví. Je to komunitní prostor. Bezpečné místo, únik ze světa. Místo, kde jsou knihovníci. A jaké jednou budou knihovny v budoucnosti, to bychom si měli představovat již nyní.

Gramotnost je důležitější než kdy jindy v minulosti. Ve světě textu, emailu, ve světě psaných informací stále potřebujeme číst a psát, stávat se obyvateli globálního světa, pro které je čtení snadné, rozumí tomu, co čtou, i v nuancích textů, a umí se vyjádřit.

Knihovny skutečně jsou bránami do budoucnosti. A tak je nešťastné, když kdekoliv na světě berou lokální politici zavření knihovny jako příležitost, jak ušetřit peníze. Neuvědomují si, že kvůli dnešku okradli zítřek. Zavírají bránu, která by měla být otevřená.

Podle nedávné studie společnosti Organisation for Economic Cooperation and Development je Anglie „jediná země, kde má nejstarší skupina obyvatel vyšší znalosti z oblasti čtenářské a matematické gramotnosti, než skupina nejmladší, při srovnávání skupin stejného pohlaví, socio-ekonomického zázemí a povolání.“

Jinak řečeno, naše děti a naše vnoučata jsou méně gramotní a horší počtáři než jsme my. Jsou méně schopní se orientovat ve světě, pochopit, jak řešit problémy. Mohou být snáze obelháni a zmateni, méně schopni změnit svět, ve kterém žijí, být méně zaměstnatelní. Toto vše. Anglie bude zaostávat za ostatními rozvinutými národy, protože jí bude chybět kvalifikovaná pracovní síla.

Knihami také můžeme komunikovat s mrtvými. Můžeme se poučit od těch, kteří již nejsou s námi, kteří budovali lidskou kulturu svým vlastním způsobem, přidávat k jejich znalostem, spíše než něco znova a znova objevovat. Jsou zde příběhy, které jsou starší než většina dnešních států, příběhy, které o mnoho let přežily kultury a stavby, v nichž poprvé zazněly.

Myslím, že neseme za budoucnost zodpovědnost. Zodpovědnost a povinnosti vůči dětem a dospělým, kterými se tyto děti stanou, vůči světu, ve kterém budou žít. My všichni máme povinnosti – my čtenáři, spisovatelé, občané. Rád bych některé tyto povinnosti vyjmenoval.

Věřím, že máme povinnost číst pro zábavu, a to v soukromí i na veřejných místech.

Když si čteme pro potěšení, učíme se, cvičíme se v představitivosti. Ukazujeme druhým, že čtení je dobrá věc.

Máme povinnost podporovat knihovny. Užívat knihovny, povzbuzovat k témuž ostatní, protestovat proti jejich uzavírání. Když si nevážíte knihoven, nevážíte si informací, kultury, moudrosti. Jste umlkající hlas minulosti a ničitelé budoucnosti.

Máme povinnost předčítat dětem. Číst jim to, co je baví. Číst i příběhy, kterých už sami máme dost. Číst zajímavě, měnit hlasy a nepřestávat jen proto, že už děti samy umí číst. Vezměme čas předčítání jako čas, kdy budujeme rodinná pouta, kdy si nekontrolujeme telefon a svět nás nemůže ničím rozptýlit.

Máme povinnost používat jazyk, zdokonalovat sami sebe, zjišťovat, co slova znamenají a jak je máme používat, jak jasně komunikovat, abychom řekli to, co skutečně chceme. Nesmíme jazyk konzervovat, předstírat, že je to nějaká mrtvá věc hodná uctívání, naopak, měli bychom brát jazyk jako živou sílu, která stále plyne, půjčuje si slova a časem mění jejich významy i výslovnost.

My spisovatelé – zvláště my, co píšeme pro děti, ale i ostatní – máme povinnost vůči svým čtenářům: je to povinnost psát pravdu, zvláště ve chvílích, kdy píšeme příběhy lidí z neexistujících světů, které nikdy nebyly. Abychom si rozuměli, pravda není to, co se stalo, ale to, co nám říká, jací jsme. Beletrie je vlastně lež, která říká pravdu. Jsme povinni nenudit své čtenáře, ale nutit je otáčet stránky. Nejlepší lék pro odmítavé čtenáře je koneckonců příběh, který nemohou přestat číst. A když na jedné straně musíme našim čtenářům psát pravdivé věci, dávat jim zbraň i brnění a předat aspoň trochu moudrosti, kterou jsme za krátký čas na světě načerpali, na druhou stranu nesmíme kázat, poučovat, nesmíme cpát předžvýkaná morální poselství do hrdel čtenářů jako ptáci krmící svá mláďata předtrávenými červy. A především a za všech okolností máme povinnost psát dětem pouze to, co bychom si rádi přečetli sami.

Máme povinnost pochopit a vědět, že jako spisovatelé pro děti děláme důležitou práci, protože pokud to zkažíme a budeme psát hloupé knihy, které děti od čtení odradí, omezujeme vlastní i jejich budoucnost.

My všichni – dospělí i děti, čtenáři i spisovatelé – pak máme povinnost snít. Máme povinnost představovat si. Je jednoduché předstírat, že nikdo nic nemůže změnit, že ve světě, v naší obří společnosti je jedinec méně než nic, pouhý atom ve zdi, zrnko rýže v rýžovém poli. Ale pravda je jiná, jednotlivci opakovaně mění svět, jednotlivci tvoří budoucnost. A dělají to tak, že si představí, jak se věci mění.

Rozhlédněte se kolem sebe, myslím to vážně. Zastavte se na chvíli a rozhlédněte se po místnosti, ve které jste. Chci vám ukázat něco tak očividného, že na to zapomínáme. Vše, co vidíte, včetně stěn místnosti, bylo v určité chvíli pouze v představách. Někdo se rozhodl, že bude jednodušší sedět na židli než na zemi, a představil si židli. Někdo si představil způsob, jak k vám všem mohu nyní v Londýně mluvit, aniž bychom zmokli. Tato místnost a vše, co v ní je, a vše, co je v této budově, v tomto městě, existuje opět proto, že lidé si ty věci představovali.

Máme povinnost vytvářet krásné věci. Nezanéchat za sebou svět ošklivější, než jsme jej přejali, nevyprázdnit oceány, nenechat své problémy další generaci. Máme povinnost uklidit po sobě a nezanéchat svým dětem svět, který jsme krátkozrace zaneřádili, zpackali a zmrzačili.

Máme povinnost říkat našim politikům, co bychom chtěli, nevolit politiky, ať už jakékoliv strany, kteří nerozumí hodnotě čtení při budování odpovědného občanství, kteří nechtějí jednat na obranu a zachování znalostí a zvyšování gramotnosti. To není otázka stranické politiky, to je otázka obecného lidství.

Albert Einstein byl jednou dotázán na to, co je možné udělat, aby naše děti byly inteligentní. Jeho odpověď byla velmi prostá a moudrá: „Jestli chcete, aby vaše děti byly inteligentní,“ řekl, „čtěte jim pohádky. A pokud chcete, aby byly ještě inteligentnější, čtěte jim více pohádek.“ Rozuměl hodnotě čtení a představitivosti. Doufám, že předáme svým dětem svět, ve kterém si budou číst, bude jim předčítáno, budou si představovat a budou chápat.

Upravená verze přednášky britského spisovatele Neila Gaimana pro Reading Agency, která se uskutečnila v pondělí 14. října 2013 v londýnském centru Barbican. Reading Agency pořádá celoroční cykly přednášek od roku 2012, zde poskytuje platformu spisovatelům a myslitelům ke sdílení originálních a podnětných myšlenek o čtení a knihovnách.

Zdroj: <https://www.theguardian.com/books/2013/oct/15/neil-gaiman-future-libraries-reading-daydreaming>

Foto: https://www.dreamstime.com/search.php?security-check=ee5edfd87f47bbe21fc08c906e182486&firstvalue=&lastsearchvalue=&srh_fileId=gaiman

[security-](https://www.dreamstime.com/search.php?security-check=ee5edfd87f47bbe21fc08c906e182486&firstvalue=&lastsearchvalue=&srh_fileId=gaiman)

[check=ee5edfd87f47bbe21fc08c906e182486&firstvalue=&lastsearchvalue=&srh_fileId=gaiman](https://www.dreamstime.com/search.php?security-check=ee5edfd87f47bbe21fc08c906e182486&firstvalue=&lastsearchvalue=&srh_fileId=gaiman)

Skvělou budoucnost, plnou čtení, knihoven a snění přejí

P.S.: Další číslo PS vyjde ve vánočním čase a budeme se v něm zamýšlet nad tím, k čemu je dobrá reflexe a jak ji provádět s užitkem a radostí. Nevyžádané příspěvky k tématu jsou vítány!

